

Za gospodarje

Maribor, dne 15. januarja 1936.

O kaparjih.

Kaparji so majhne in radi tega zelo težko vidne živalice na sadnem drevju. Dorasle samice sedijo povsem nepremično na lubju, listju in plodovih ter izgledajo kot nekake luskinice ali zelo majhni izpuščaji. Spolno zreli samci so nežne dvo-krilne žuželke. Zapisano jim je kratko življenje. Težko jih je opaziti in je treba še za strokovnjaka bistrega očesa. Gibljejo se le ličinke škodljivca, ki srkajo hrano iz napadenega dela drevesa in so v to svrhu oborožene z nogami, tipali in očmi, da se morejo na primernem mestu usidراتi. Ko se ličinki okrnejo organi, doraste samica. Spolno zrela samica se zarije z lasastimi sesalnimi ščetinami v staničevje rastline, kjer jo tudi dohiti smrt, ko je poprej poskrbela za zarod. Vsled izsesavanja hrane se napihne v svetlorjavo polkrožno obliko, ki se na hrbtu ščitasto odebeli. Med trebušno stranjo in rastlino pa izleže mnogo jajčec. To so škodeličasti kaparji.

Pravi kaparji

ko pa oni, pri katerih začne po trajnem usidranju ličinke izločati živalica luskinasti ščit, pod katerim je škodljivec skrit. Ščitasto uš se opazi torej šele, ko se privzdigne ščit. Razmnožujejo se potom jajčec, ki jih samica izleže pod ščitom. Tekom leta se razvije več rodov, iz česar sledi, da po številu jajčec in hitrosti razvoja raste tudi škodljivost zajedalca. Ako je v poletju dolgotrajna vročina, se zelo pospešuje razvoj kaparjev, med tem ko razvoj v hladnih poletjih zastaja. Vroče podnebje, tople lege, še mogoče zavarovane pred vetrom in dežju nasprotno strani debela so najboljši predpogoji za razvoj kaparjev. Škoda, ki jo povzročajo kaparji na sadnem drevju, je tem večja, čim večje je število zajedalcev na njem.

Kitajski kapar.

Poleg »rdečega kaparja«, ki ima ostrigasto obliko, in »rumeno-ostrigastega ka-

parja«, ki je večji škodljivec kot prvi, spada nedvomno »kitajski kapar« ali ščitasta uš »San Jose uš« med najnevarnejše zajedalce sadnega drevja.

Ščitasto uš najdemo v spomladi do meseca majnika na vejah drevja že popolnoma dozorele samice, ki so prezimile pod ščitom, in začnejo leči ličinke, kar traja po vremenskih prilikah do konca junija. Ličinke ne kažejo nobene razlike v spolu. Dolge so 1.4 mm in široke 1.1 mm, torej zelo majhni mladiči, katerih se s prostim očesom ne da videti. Barve so rumene, oči imajo živordeče, par tipalk je peteročlenskih in oborožene so s krepkim sesalnim rilcem. Ker se te ličinke morejo gibati le nekaj ur, se navadno vsesajo v rastlino v bližini matere. Ko so se vsesale v rastlino, začnejo izločati voščeno snov na hrbtu, ki tvori ščit, radi česar tudi ime ščitasta uš. Prvič se ličinke levijo 12. dan po rojstvu in tedaj se razlikujejo že tudi po spolu, torej samcih in samicah, ki izgubijo tipala in noge. Ličinke samcev so nekaj večje od samic in imajo velike rdeče oči in jajčasto obliko, med tem ko so ličinke samic bolj okrogle in so slepe. Oba pa imata krepke sesalni rilec. Samec se po 18 dneh zopet levi, in sicer najprej v predbubo, iz katere se po dveh dneh razvije buba in iz te izlezejo nekako šesti dan muham podobni krilati samci. Ti so oranžne barve s temnejšo glavo in imajo zelo močno razvite tipalke. Preko prsnega ščita poteka pri teh teman prečni trak, krila so velika in svetlozeleno lesketajoča. Z izredno velikim stožčastim spolnim organom pa se zaključí zadek.

Samice se prelevijo drugič

in dorastejo prilično s 30. dnem. V tem štadiju so skoraj okrogle oblike in so pokrite z velikim ščitom 1.5 do 2 mm, ki je sivkaste barve in kaže v sredini svetlejši hrbet. Največje važnosti za določitev kaparja je zadek, to je zadnji telesni del, ki ima značilne vreznine, dlake in bodice, ki so z žlezami v zvezi. Za kitajskega ka-

parja so značilne razcefrane plošče, ki so lastne tvorbe opremljene z zobmi in pa s česljami.

Ščitasta uš ima v letu 2—3 rodove,

v zelo ugodnih razmerah celo 5—8, ker imajo mladiči zopet po 30 do 40 dneh že spet mladiče. Samica izleže cirka 400 mladičev, in sicer približno 6 tednov jih dnevno spravi na svet 9 do 10. V očigled mnogoštevilnemu razvoju v ugodnih prilikah, ki je najmočnejši v avgustu in septembru, je tudi razumljiva ogromna škoda, ki jo škodljivec povzroča. Ena sama samica pa razmnoži več milijonov potomcev v enem letu, zaradi česar je povsem upravičen strah pred tem nevarnim škodljivcem, ker napada tudi listje in plodove in ne le lub kakor domači kapar. Z izsesavanjem povzročajo uši v listnem zelenilu in na plodu rdeče pege in tudi na gladkem lubju drevja se pojavijo karmínasto rdeče lise posebno pri drevju s svetlim, odnosno rumenim lubjem. V Ameriki so celo dognali, da napadeno koščičasto drevje usahne že po treh letih, med tem, ko je pečkasto, osobito jablane in hruške, odpornejše.

Kako se širi kitajski kapar?

Ker ima ličinka noge, je razširjenje radi možnosti giba — samolastno, poleg tega pa tudi s prenašanjem listja po vetru, po žuželkah in pticah. To razširjenje je mogoče v dobi ličinke. V doraslem stanju pa se prenaša ščitasta uš z vejami, cepiči in sadikami iz okuženih sadovnjakov, odnosno drevesnic. Pa tudi s sadjem se ga lahko prenaša, radi česar moramo biti zelo oprezní pri zasledovanju in ugotovitvi tega škodljivca, ker bi n. pr. lahko z napačno diagnozo veliko škodovali izvozu sadja.

Ker nastopa kitajski kapar razen v domnevani domovini na Kitajskem že po celém svetu, posebno v toplem do zmernem pasu, med tem ko v mrzlejših krajih ni tako nevaren, je potrebna velika previdnost tudi pri nas, da ne poseže s svojim uničujočim delom v naše sadonosnike, ker povzročena škoda je ogromna; tako se je v Ameriki izračunalo, da napravi škode na 1 ha v naši valuti za cirka 25.000 Din, kar predstavlja danes že premoženje. Nevaren pa je radi tega, ker napada tudi

celo vrsto drugih za ljudsko prehrano važnih rastlin. Inž. Šturm.

Tržna poročila.

Pšenica.

Od zadnje pšenične žetve je v skladiščih preko potreb v naši lastni državi blizu 60%. Razne družbe in trgovci so uporabili v jeseni ogromen kapital za nakup pšenice, seve v pričakovanju, da bodo na spomlad poskočile cene pšenici. Posledica tega je bila, da so se dvignile pšenične cene od 160 na 170 Din pri meterskem stotu. Oddaja moke je zelo zmerna in iz tega vzroka so tudi mlini slabi kupci pšenice. Če bodo letošnje spomlad pšenice v znatnih merah ponujali, se je bati padca cen, ker presegajo pšenične potrebe daleč potrebe v okvirju naše države. Lastniki pšeničnih zalog čakajo na izvoz, ki je izključno v rokah že več nego dovolj znane družbe »Prizad«. Pred nedavnim je ustavil »Prizad« nakup pšenice in odprodaja od svojih zalog zelo velike količine vojaštvu. Pomanjkanje izvoza pšenice mora znižati cene.

Koruzna.

Lanska koruzna žetev je bila znatno manjša nego leta 1934. Kljub italijanski zaporí vsled sankcij smo uporabili od lanskega koruznega pridelka 50% doma. Zelo mnogo koruze roma v naše glede prehrane pasivne kraje. Srbija kupuje koruzo v Banatu. Na spomlad pričakujejo porast koruznih cen, ker pridno kupujejo koruzo večji svinjerejci. Zaklane pitane svinje izvažajo v velikih množinah na Anglesko, kjer so dobili naši trgovci v najnovjšem času izdatne odjemalce. Tudi Nemčija kupuje naše pitane svinje, vendar je tozadevno trgovanje z Anglijo boljše ter bolj enostavno. V prejšnjih letih nismo izvažali koruze samo v Italijo, ampak tudi v Avstrijo. Danes zalaga Avstrijo s koruzo južna Amerika. Pri nas stane koruzna 1 meterski stot 110 Din, na spomlad 120 Din. Avstriji pride ameríkánska koruzna na 80 Din.

Fizol.

Trgovina s fizioloim je v popolnem zastoji. Pred uveljavljenjem sankcij je bil izvoz našega fiziola v Italijo na višku. Cene fiziola so padle od 300 Din na 200 Din pri meterskem stotu.

Ječmen

uporabljajo pri nas samo za krmiljenje svinj. O trgovanju z ječmenom niti govoriti ne moremo.

Bučnice

kupujejo samo tovarne za izdelovanje olja. Cena bučnicam je padla od 270 Din na 240 Din pri meterskem stotu.

Soja fižol.

Pred nekaterimi leti se jugoslovanskemu kmetu niti sanjalo ni o soja-fižolu. Neki veleposestnik v okolici Osijeka je začel širiti zanimanje za ta pridelek in je dosegel na svojem posestvu zelo lepe uspehe in dobiček. Danes je pridelovanje soja-fižola pri nas precej razširjeno. Soja-fižol je glede kakovosti v naši državi na višku samo pri veleposestnikih, pri manjših posestnikih pa je zelo slab. Kmečki soja-fižol pride na 250 Din 1 meterski stot, pri veleposestnikih na 350 Din. Boljši in čisti soja-fižol izvažajo od nas v inozemstvo, kjer ga zameljejo. Ko iztisnejo iz tega fižola olje, je preostanek zelo okusno in izdatno krmilo za živino. Nemčija dobiva neverjetno veliko soja-fižola iz Mandžurije, kjer je njegova prvotna domovina.

Lan in konoplja.

Čehoslovaki plačujejo naš lan na čeških železniških postajah po 17 Din 1 kg. Nemci plačajo za 1 kg 20—21 Din. Seve gre plačilo iz Čehoslovaške gladko, iz Nemčije pa se zavleče radi klirina (obračunska zveza) na 6—8 mesecev. Klirinške razmere med Nemci in našo državo so se znatno spremenile po 15. januarju.

Konopljo plačujejo Angleži 11½ Din za 1 kg. Nemčija za isto blago 14—15 Din.

Gospodarske zanimivosti.

Izdatki Italije za vojno. Angleži, ki so priznalo dobri računarji, razglasa, da znašajo vojni izdatki Italije do sedaj 9 milijard Din. Po računih ameriškega konzula v Rimu znaša proračunski primanjkljaj Italije v prvih treh mesecih tekočega proračunskega leta 28.7 milijona angleških funtov. Samo za prevoze skozi Sueški prekop je plačala Italija do 25. septembra 340 milijonov Din.

Padanje števil veletrgovin. Pred leti je imel Beograd 70 veletrgovin z manufakturo, danes jih je še samo 10. V Zagrebu

je bilo včasih 100 manufakturnih veletrgovin, danes jih je samo še 10. Novi Sad ima danes 5 veletrgovin, včasih 20. Samo v Ljubljani se je ohranilo, kakor je bilo. Prenehalo je delovati nekaj povojnih trgovin, dočim so ostale predvojne. Nekatere so že stare 100 do 120 let. Kakor v manufakturi je tudi v nekaterih drugih strokah in zlasti v železninarski.

Carinski dohodki v letu 1935. Carinski dohodki so se gibali v primeri s prejšnjim letom takole (v milijonih Din):

	1934	1935
april	54.98	61.36
maj	54.99	61.54
junij	55.64	51.74
julij	48.07	54.03
avgust	56.88	56.54
september	61.48	60.29
oktober	62.99	74.68
november	57.53	67.80
do 20. decembra	33.19	45.85
skupno	485.50	533.87

Carinski dohodki so se torej v letu 1935 povečali za 48.07 milijonov Din ali za 9.8 odstotka.

Vzglede, kako tira vojna cene kvišku. Kako neverjetno nažene vojna cene kvišku, vidimo najboljšje iz poročil očividcev iz italijanske vzhodno-afriške kolonije Eritreja, koje glavno mesto je Asmara, kjer je nastanjeno tudi italijansko vrhovno poveljstvo pod vodstvom maršala Badoglio. Vojni poročevalec iz Asmara razglasa svetu naslednje: Asmara, ki je bila pred začetkom afriške vojne eno najcenejših mest na svetu, se je sedaj pridružila najdražjim krajem pod solncem. Pred tremi leti so bile cene še smešno nizke. Piščanca si dobil n. pr. za 2.50 Din, zdaj stane 50 Din. Bivanje v najboljšem hotelu je prej veljalo 40 Din dnevno, najboljšje meso je bilo po 50 par 1 kg, slugi domačinu je plačal Evropejec po 5 Din na mesec. Zdaj se je vse to močno spremenilo. Služabniku je treba plačati 400 do 500 lir. Najemnina v majhni hišici je bila poprej 400 Din, zdaj znaša najmanj 750 lir. Hiš zdaj sploh ni mogoče kupiti, ker jih nihče ne proda. Poprej je živel v Eritreji kakšnih 4—5000 Evropejcev, zdaj jih je mnogo več. Zaradi stanovanjske stiske se danes gnetejo belokožci v tesnih bivališčih za domačine. Obleka za izredno vročino je stala prej v Asmari 120 Din, sedaj je sko-

ro ne dobiš. Delavcev ni dobiti niti za drag denar. Vsi so morali na vojno. Tako si n. pr. ne moreš dati popraviti čevljev, če si jih raztrgal. V Asmari ni niti enega krojača. Hiše, ki so bile prej na prodaj za 25.000 lir, so poskočile v ceni na 100- do 150.000 lir. Italijanska vlada pošilja sicer v Eritrejo velike zaloge živil, toda cene kljub temu ne padejo in navijalci bogate iz dneva v dan na račun abesinske vojne.

Ford je svoj proizvod potrožil. Proizvodnja tvrdke Ford je znašala v Združenih državah Severne Amerike in v Kanadi lansko leto 1.27 milijona osebnih in tovornih avtomobilov napram 0.71 milijona v letu 1934. Ford je oznanil svetu, da prodaja avtomobile na plačevanje v obrokih. Za bodoče bo znašal mesečni obrok za avtomobile pri Fordu 25 dolarjev. Podjetje pričakuje od prodaje na obroke v l. 1936 znatno zvišanje števila prodanih vozil in dobička.

Jugoslovanski tujski promet. Po poročilih iz Beograda je lansko leto tujski promet pri nas lepo napredoval. Že v 11 mesecih leta 1935 je bilo v naši državi več tujcev nego v istem času leta 1934 (in to 960.459 napram 893.378), med tem ko je naraslo število prenočevanj od 4.511.000 na 4.877.000.

Mile zime.

Letošnji januar nam je prinesel v svoji prvi polovici spomladansko vreme. V očigled tako mili letošnji zimi zmajujejo nekateri ljudje z glavami v resnem mnenju, da take zime, kakor je letošnja, še sploh ni bilo. Tozadevno se zelo motijo. Iz starih kronik se dajo še poiskati čisto drugačne zime nego je letošnja. Evropa ni doživela samo milih in toplih zim, ampak naravnost vroče, ki lahko znatno konkurirajo z letošnjimi zimskimi pojavi.

Rekordna zima je bila v letu 1185—86. Po samostanskih zapiskih so cvetela v omenjeni zimi januarja drevesa. Februarja je bilo sadje zrelo in so celo poželi polja. Skoro ravnotako je bilo 100 let pozneje v zimi 1289—90. V tej zimi so prinesla dekleta k polnočnici sveže poljske cvetlice, fantje pa so se kopali v rekah in jezerih v tednih, ko se sicer obmetavajo s sneženimi kepami. Decembra isteža leta so dozorele jagode. Maja pa je nastopil tako hud mraz, da je vse uničil,

Nekaj izrednega je bila zima 1419—20. Taisto zimo je zamrznil precejšnji del Crnega morja in ledenomrzli mraz je stiskal vzhodno Evropo in Azijo. Aprila ravno istega leta je že bilo zrelo grozdje in jagode. Cel desetletje od 1420 naprej je bilo v znamenju izrednih vremenskih pojavov. Nekaj podobnega kakor že omenjeno so opazovali leta 1539 in še parkrat za tem.

Cene in sejmska poročila.

Mariborski svinjski sejem 10. I. Na ta svinjski sejem je bilo pripeljanih 146 prašičev. Cene so bile sledeče: prašiči od 5—6 tednov stari 65—80 Din, 7—9 tednov 90—120 Din, 3—4 mesece 140—200 Din, 5—7 mesecev 220—280 Din, 8—10 mesecev 340 do 450 Din, nad 1 leto stari 560—900 Din, 1 kg žive teže so plačevali po 5.25—6 D, 1 kg mrtve teže 6—9 Din. Prodanih je bilo 74 svinj.

Ptujski živinski sejmi. Prvi konjski in goveji sejem v letošnjem letu, ki je bil v torek dne 7. januarja, je bil razmeroma dobro založen, kupčija pa je bila srednja. Prignali so 105 volov, 174 krav, 11 bikov, 34 juncev, 52 telic, 3 teleta in 214 konj, skupaj 593 glav živine. Od teh so prodali 139 glav. Ena partija konj je bila prodana v sosedno Avstrijo. Povprečne cene za 1 kg žive teže so bile naslednje: voli 2.50 do 3.50 Din, krave 1—2.25 Din, biki 2—2.25 Din, junci 2—2.50 Din, telice 2—3.50 Din; konje so prodajali po kakovosti, in sicer od 200 do 3000 Din, žrebeta pa od 500 do 1500 Din komad. Cene goveji živini so ostale od zadnjega sejma nespremenjene in so še vedno zelo nizke. — Prihodnji konjski in goveji sejem bo dne 21. januarja.

Svinjski sejem v Ptuj, ki je bil v sredo dne 8. t. m., je bil srednje dobro založen, kupčija pa je bila slaba. Prignali so 195 velikih svinj in 29 prašičkov, skupaj 225 ščetinarjev. Od teh so prodali 62 komadov. Poprečne cene za 1 kg žive teže so bile sledeče: pršutarji 4.25—4.50 Din, mastne svinje 5—5.50 Din, plemene svinje 4.25—4.50 Din, prašičke, stare 6—12 tednov, so prodajali po kakovosti od 60—120 Din komad. Cene svinjam so ostale od zadnjega sejma neizpremenjene. Prihodnji sejem za prašiče je bil v sredo dne 15. januarja.